

lik hattını Hekimbaşı Kâtibzâde Mehmed Refî Efendi'den öğrenip elli iki yaşındayken icâzet aldı, kendisi de Refî Efendi'ye sülûs ve nesihden icâzet verdi. Ender görülen bu vaka için zamanında şu tarih düşürülmüştür: "Yazar tebrîki târihin bu iki izn için hâme / icâzet birbirinden aldı iki kâmil-i dâna." Râsim Efendi, hurde ta'lik hattı ile bazı risâleler ve *Enmûze-cü'l-lebîb* isimli kitabı istinsah ettiyse de bu eserlerin akıbeti belli değildir.

Medrese mezunu olduğu, Arapça ve Farsça'ya hâkimiyeti bulunduğu anlaşıl-an Mehmed Râsim'in seksen dört sayfa hacmindeki divançesi ve münşeât örneklerinin toplandığı bir yazma nüsha zamanımıza kadar gelmiştir (İÜ Ktp., TY, nr. 9632). Bu divançe Râsim Efendi'nin şiir ve inşâ sahasında da başarılı olduğunu göstermektedir. Eserde kaside, gazel ve şarkı neveleri dışında birçok tarih manzumesi, münşeatta ise arz-ı hâl ve mektup numuneleri yer almaktadır. Nakşibendî tarikatına mensup bulunan Râsim Efendi hayatı boyunca kalemini abdestsiz halde divitine sokmamış olmasıyla da tanınır.

Mehmed Râsim, başta Sultan III. Ahmed ve I. Mahmud gibi sanat hâmisi padişahlar olmak üzere devrinin sadrazamlarından ve devlet adamlarından takdir ve alâka görmüş, çağının reisü'l-hattâtîni kabul edilmiştir. Ancak münşeâtındaki bazı belgelerden zaman zaman geçim sıkıntısı çektiği anlaşılmaktadır.

Sanat hayatı boyunca meşk ve tâlim tarafı ağır basan ve 1000 kadar hattat yetiştirdiği rivayet edilen Mehmed Râsim Müstakimzâde gibi bir hat ve hattatlar tarihi yazarına hocalık etmiş olduğu için *Tuhfe-i Hattâtîn*'de kendisinden tafsilâtli olarak bahsedildiği gibi doksan dört öğrencisinin biyografisine de geniş yer verilmiştir. Bunlar arasında Mestçizâde Ahmed, Fethiyeli Ahmed Hıfzı (Şeyh Hamdullah'tan bu yana devam eden hattatlar şeceresi bu zat yoluyla zamanımıza kadar gelmiştir), Mehmed Hıfzı, Mustafa b. Hasan, Abdülkadir Hamdi, Abdurrahman Hilmi ve Bağdâdî İsmâil Enverî efendiler ilk hatırlanacak olanlardır. Râsim Efendi sanat hayatı boyunca Hâfız Osman'ın üslûbuna bağlı kalmıştır.

Kendisinden yazı isteyenleri reddetmeyen Râsim Efendi'nin müze ve hususi koleksiyonlarda bulunan eserleri arasında Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki mushaf (Yeniler, nr. 126), yirmi bir cüzü yazılmış eksik mushaf (Emanet Hazinesi, nr. 273), Amme cüzü (Emanet Ha-

zinesi, nr. 271), iki en'âm (Emanet Hazinesi, nr. 395; Yeniler, nr. 894); Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'ndeki mushaf (nr. 466), en'âm (nr. 1449), murakka' (nr. 2440, 2468); İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki murakka' (AY, nr. 6515, 6922); Sakıp Sabancı Müzesi'ndeki murakka' (nr. 377) ve en'âm (nr. 407) sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 277-279; Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 52-53; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 203-204, 465-470, 722; *Sicill-i Osmânî*, II, 349; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 145-147; Cl. Huart, *Les calligraphes et les miniaturistes de l'orient musulman*, Paris 1908, s. 168-169; Fethi İsfendiyaçoğlu, *Galatasaray Tarihi*, İstanbul 1952, s. 475-477; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 155-156; Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 1999, s. 74-76; M. Uğur Derman, *Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, İstanbul 2002, s. 108-111; Muhtittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 2003, s. 145-148; M. Cavid Baysun, "Eğrikapılı Râsim Efendi", *TD*, VII/10 (1954), s. 1-16.

M. UĞUR DERMAN

MEHMED RÂSİM AĞA

XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde görev yapan Hassa başmimarı.

İnşa ve tamir kayıtlarında "es-Seyyid Mehmed" mührünü kullanan Mehmed Râsim Ağa'nın doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. 9 Ağustos 1820 tarihinde Ali Rızâ Ağa'nın yerine tayin edildi (BA, Cevdet-Saray, nr. 1512). Tayin yazısında ismi Aksaraylı Hâce (Hoca) Mehmed Efendi şeklinde geçmektedir. Hoca unvanı sebebiyle mühendishânede bir müddet hocalık yapmış olduğu anlaşılmaktadır. Başmimarlığının ilk aylarında kullandığı "Bende Hâce Mehmed Sermi'mârân-ı Hassa" imzasını bir süre sonra "Bende Mehmed Râsim Sermi'mârân-ı Hassa" olarak değiştirmiş, ancak "Seyyid Mehmed" imzasını değiştirmemiştir.

Hassa başmimarlığını 1824 yılına kadar sürdüren Mehmed Râsim Ağa 1821'de Yedikule İmrahor İlyas Bey Camii tamiyatını yapmış (TSMA, nr. D 5175), aynı yıl içinde Tersâne-i Âmire'de bir değirmen ve zahire ambarı inşa etmiştir (BA, Cevdet-Bahriye, nr. 5619). Yine Tersâne-i Âmire için Sultan II. Mahmud'un emriyle yeni bir havuzun inşasını daha sonra başmimar olacak Seyyid Abdülhalim Efendi ile birlikte gerçekleştirmiş, yapımına 13 Mart 1822'de başlanan havuz (BA, D.BŞM, nr.

8876) Abdülhalim Efendi'nin göreve başladığı 1824'te tamamlanmıştır. Galata Sarayı'nın yanmış olan camisini 25 Nisan 1822'de yeniden inşa edip sarayla birlikte etrafını düzenlemiştir (BA, Cevdet-Saray, nr. 1802).

Mehmed Râsim Ağa döneminde başmimarların ve mimar halifelerinin yeterli gelirlerinin olmadığı, bu sebeple geçim sıkıntısı içinde buldukları gerekçeyle mimarların binalardan aldıkları harç ve avâidler yeniden düzenlenmiştir (BA, HH, nr. 29125). Buna göre İstanbul'da suriçi, Eyüp, Üsküdar ve Boğaziçi'nde Rum, Ermeni ve yahudi tebaanın yaptıracağı büyük binalardan 120, orta büyüklükte binalardan 60 ve küçük binalardan 20 kurş avâid alınması, tamiratlarda ise bu miktarların yarısının uygulanması kararlaştırılmıştır. Toplanan avâidin her ay onda sekizinin mimar halifelerine dağıtılması ve başmimarın harcamalarında kullanılmak üzere kale inşaları hariç mîrî ve evkaf binalarından binde beş oranında bir harç alınması uygun görülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

TSMA, D. 5175, 1236/1820-21; BA, Cevdet-Bahriye, nr. 5619; BA, D.BŞM, nr. 8876; BA, Cevdet-Saray, nr. 1512, 1802; BA, HH, nr. 29125, 1237 /1821-22; Mustafa Cezar, "Sanat-ta Batya Açılış Döneminde Mimarlar", 9. Milletler Arası Türk Sanatları Kongresi, Ankara 1995, I, 479-488; a.mlf., "19. Yüzyılda Önemli İşlere İmzasını Atmış Bir Mimarımız: Abdülhalim Bey", 19. Yüzyıl İstanbul'unda Sanat Ortamı, İstanbul 1996, s. 95-108; M. Zarfî Orgun, "Hassa Mimarları", *Arkitekt*, sy. 12, İstanbul 1938, s. 334-340; Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Osmanlı'da Baş Mimarlar", *Türk Dünyası Kültür Atlası: Osmanlı Dönemi*, İstanbul 2002, IV, 250-326; a.mlf., "Mehmed Rasim Efendi", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, II, 176.

SELMAN CAN

MEHMED RÂŞİD EFENDİ

(bk. RÂŞİD MEHMED EFENDİ).

MEHMED RAUF

(1875-1931)

Servet-i Fünûn dönemi hikâye ve romancısı.

12 Ağustos 1875'te İstanbul Balat'ta Kesmekaya mahallesinde dünyaya geldi. Babası Kütahya doğumlu Hâfız Ahmed Şükrü Efendi'nin son görevi İstanbul Lîman Dairesi'nde mühimme müdürlüğüdür. İlk öğrenimini Defterdar mahalle mektebinde yaptıktan sonra önce Eyüp